

POSTANOWIENIE

Dnia 4 kwietnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa J. W.

przeciwko Towarzystwu Budownictwa Społecznego "I." Spółce z o. o. w upadłości
w K.

o ustalenie istnienia stosunku pracy i wynagrodzenie za pracę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 4 kwietnia 2011 r.,
zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Ł.
z dnia 5 października 2010 r.,

oddala zażalenie.

Uzasadnienie

Wyrokiem z 14 kwietnia 2010 r. Sąd Rejonowy Sąd Pracy w P. oddalił powództwo J. W. przeciwko Towarzystwu Budownictwa Społecznego I. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w K. o ustalenie istnienia stosunku pracy (pkt 1), zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 90 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2) oraz nie obciążył powoda kosztami procesu w pozostałej części (pkt 3).

Sąd I instancji stwierdził, że zawarta wbrew obowiązującym przepisom kodeksu handlowego umowa o pracę z powodem była umową pozorną. Zdaniem Sądu jedynym celem jej zawarcia było zapewnienie możliwości korzystania z zysków oddziału a zatem ominięcie przepisów umowy spółki zakazujących podziału zysków i ustawy o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego. Sąd zbadał zatem, czy pomiędzy stronami nie doszło do nawiązania stosunku pracy w sposób dorozumiany i ustalił, że stosunek istniejący pomiędzy powodem a pozwaną spółką nie zawierał cech stosunku pracy z art. 22 § 1 k.p. O kosztach zastępstwa procesowego Sąd orzekł w oparciu o art. 98 k.p.c. w związku z § 11 pkt 3 i § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r. Nr 163, poz. 1349 ze zm.). O pozostałych kosztach procesu orzeczono w oparciu o art. 102 k.p.c.

Powód zaskarżył wyrok w całości apelacją. Wyrokiem z 5 października 2010 r. Sąd Okręgowy Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. oddalił apelację (pkt 1) i zasądził od powoda na rzecz pozwanej spółki 960 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję (pkt 2).

Sąd w uzasadnieniu stwierdził, że trafnie w I instancji uznano, że powoda z pozwaną spółką nie łączył stosunek pracy. W zakresie kosztów podniesiono, że stronę pozwaną, która w postępowaniu apelacyjnym wygrała sprawę w całości, reprezentował pełnomocnik z wyboru. Zatem zgodnie z art. 98 k.p.c. i § 11 ust. 1 pkt 2 i 3 w związku z § 12 ust. 1 pkt 1 w związku z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 r., nr 163. poz. 1348 ze zm.). Sąd Okręgowy zasądził od powoda na rzecz pozwanego 960 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję. W tym zakresie Sąd podkreślił, że wniosek powoda o nieobciążanie kosztami procesu nie został uwzględniony, ponieważ odwołujący nie przywołał jakichkolwiek okoliczności mogących przemawiać za jego zasadnością lub celowością.

Powód wniósł zażalenie na pkt 2. wyroku Sądu Okręgowego. Zarzucono naruszenie: 1) art. 382 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. poprzez nieuzasadnione przyjęcie, że powód nie przywołał jakichkolwiek okoliczności mogących przemawiać za zasadnością lub celowością nie obciążania go obowiązkiem zwrotu kosztów procesu. W opinii skarżącego okoliczności te zostały przywołane wraz z potwierdzającymi je dowodami zarówno w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, jak i odwoławczym. Żadna z okoliczności podnoszonych przed Sądem I instancji w trakcie orzekania przez Sąd II instancji nie straciła na aktualności. Sąd II instancji powinien je zatem rozważyć w oparciu o cały materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, 2) art. 102 k.p.c. przez jego niezastosowanie. Materiał zgromadzony w całym postępowaniu i szczególny charakter sprawy przemawiały za nieobciążaniem powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu, 3) art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. przez nie wskazanie w uzasadnieniu wyroku w części dotyczącej kosztów procesu, dlaczego dotychczas podnoszone przez powoda okoliczności wraz z uzasadniającymi je dowodami nie przemawiają za zasadnością lub celowością nieobciążania powoda kosztami zastępstwa procesowego. Okoliczności te były podstawą do zastosowania art. 102 k.p.c. w postępowaniu przed Sądem I instancji i istniały również w trakcie postępowania apelacyjnego.

Wniesiono o: uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi II instancji do ponownego rozpoznania sprawy, ewentualnie o zmianę zaskarżonego postanowienia i orzeczenie o nie obciążaniu powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję, zwolnienie powoda z obowiązku uiszczenia opłaty od zażalenia z uwagi na jego trudną sytuację rodzinną i majątkową. W przypadku oddalenia zażalenia wniesiono o nie obciążanie powoda obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego z powołaniem się na okoliczności i dowody wskazane w uzasadnieniu.

Z powołaniem się na art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 394 § 3 k.p.c. wskazano nowe okoliczności uzasadniające złożenie zażalenia, w tym potwierdzające szczególną sytuację powoda, tj. toczące się przeciwko niemu postępowanie egzekucyjne w sprawie KM .../10 prowadzonej przez Komornika Sądowego w P. na kwotę przekraczającą 450 000 zł z tytułu kredytu poręczanego

za pozwaną spółkę. Wniesiono jednocześnie o dopuszczenie jako dowodów w sprawie dokumentów w postaci: 1) zawiadomienia o wszczęciu egzekucji w sprawie KM .../10 przeciwko powodowi, 2) umowy o pracę powoda, 3) zaświadczenia z Urzędu Miejskiego w P. o zawieszeniu działalności gospodarczej prowadzonej przez powoda, 4) zawiadomienia banku PKO BP S.A. o wysokości raty kredytu, 5) faktur VAT o nr 400/2010, 260/2010, 267/2010, 282/2010 za leki, 6) orzeczenia o zaliczeniu powoda do znacznego stopnia niepełnosprawności, na okoliczności wskazane w ich treści oraz dla uzasadnienia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

W uzasadnieniu zażalenia podniesiono przede wszystkim, że wszystkie okoliczności uzasadniające trudną sytuację rodzinną i majątkową powoda były w aktach i powinny być znane Sądowi II instancji orzekającemu na podstawie całokształtu materiału zgromadzonego w sprawie. W opinii skarżącego art. 102 k.p.c., który przewiduje możliwość nie obciążania kosztami ustępowania w całości lub części strony przegrywającej sprawę, nie zwalnia sądu od samodzielnej oceny i ustalenia, czy strona przegrywająca proces jest w stanie ponieść koszty procesu. Art. 102 k.p.c. nie przesądza o tym, że sąd rozważając decyzję o nie obciążeniu strony kosztami procesu, nie może działać z urzędu i dokonywać ustaleń we własnym zakresie. Dotyczy to również ustalania sytuacji rodzinnej, finansowej strony na dzień orzekania w postępowaniu odwoławczym, jeżeli tylko sąd uzna, że dla oceny zasadności bądź celowości wniosku potrzebuje nowych dowodów lub nowych faktów potwierdzających okoliczności już udokumentowane w zgromadzonym materiale.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Reguła odpowiedzialności za wynik procesu jest jedną z podstawowych zasad rozstrzygania o kosztach procesu (art. 98 § 1 k.p.c.). Strona przegrywająca (merytorycznie albo formalnie) zobowiązana jest zwrócić swemu przeciwnikowi poniesione przez niego koszty procesu (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów SN – zasada prawna z 23 czerwca 1951 r., C 67/51, OSN(C) 1951, nr 3, poz. 63; postanowienie SN z 10 września 1963 r., I CZ 97/63, OSNC 1964, nr 4, poz. 85).

Wyjątkiem od tej reguły jest art. 102 k.p.c., który wyraża zasadę słuszności w orzekaniu o kosztach.

Decydujące znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy ma ocena charakteru kompetencji sądu do stosowania art. 102 k.p.c. i ocena jego niezastosowania w przez Sąd Okręgowy w Ł. W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że również w odniesieniu do zastosowania w wyroku kończącym sprawę w instancji art. 102 k.p.c. obowiązuje ogólna zasada orzekania, zgodnie z którą sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.). Tym samym Sąd Okręgowy był obowiązany uwzględnić tylko te okoliczności, które zostały ujawnione w toku postępowania do chwili zamknięcia rozprawy (postanowienie SN z 18 października 2010 r., I PZ 19/10, niepubl.).

Zgodnie z przyjętym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem skorzystanie z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu orzekającego i to do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstępnie od generalnej zasady (art. 98 § 1 k.p.c.) obciążenia kosztami procesu strony przegrywającej spór (postanowienia SN z: 17 marca 2010 r., II CZ 105/09, niepubl., 11 lutego 2010 r., I CZ 112/09, LEX 564753, 2 grudnia 2009 r., I CZ 92/09, niepubl., 18 października 2010 r., I PZ 15/10, niepubl., 2 czerwiec 2010 r., I PZ 2/10, niepubl., 11 luty 2010 r., I CZ 112/09, LEX nr 564753, 13 grudnia 2007 r., I CZ 110/07, LEX nr 621775). Ocena ta nie może być dowolna oraz wymaga uzasadnienia zawierającego przedstawienie okoliczności, które sąd uznał za wypadki szczególnie uzasadnione w rozumieniu tego przepisu (postanowienie SN z 11 lutego 2010 r., I CZ 111/09, niepubl.).

Nie jest więc obowiązkiem sądu odstępowanie od zasady zwrotu kosztów, jeżeli nie dopatry się w sprawie szczególnie uzasadnionego przypadku (wyrok SN z 8 listopada 2001 r., II UKN 581/00 LEX nr 567859). W niniejszej sprawie to skarżący podnosił konieczność zastosowania art. 102 k.p.c. Na Sądzie Okręgowym nie ciążył zatem szczególny obowiązek uzasadnienia stosowania reguły ogólnej z art. 98 k.p.c. a tym bardziej podejmowania działań z urzędu, czego domagał się skarżący, w celu ewentualnego sprawdzenia okoliczności, które miałyby uzasadnić zastosowanie wyjątku z art. 102 k.p.c.

Z tego względu zażalenie, pozbawione uzasadnionych podstaw, podlegało oddaleniu na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁴ k.p.c.